

ТЕМА

50 днів, які злилися в один робочий день

Нинішній український уряд відзначив перші 50 днів своєї роботи своєрідним звітом міністрів у соцмережах. Міністр освіти і науки Ганна Новосад назвала цей період так, як названа ця колонка.

«Хоч термін малий, щоб презентувати якісь визначні досягнення, сказати нам все ж є про що», — написала далі Ганна Новосад. Першим із переліку вона назвала початок перегляду «використання всіх субвенцій та інших програм бюджетної підтримки для школи». Нині є близько 1,5 млрд. невикористаних коштів, і щоб у кінці року вони не пропали, їх зроблять перешкодами і 2020 року спрямують на опорні школи. Саме опорні школи є намір зробити пріоритетом для підвищення якості освіти. Нині їх — біля 800, а через рік-два буде близько 1500.

Опорні школи — одна з тем зустрічей з департаментами освіти в регіонах, які вже почалися. Серед інших тем — проблеми малокомплектних шкіл, формування мережі старшої профільної школи тощо.

«Запуск старшої профільної школи буде великою інвестицією, на яку потрібні чималі кошти», — зазначає Новосад, — «над цим проектом ми працюватимемо зі Світовим банком», угоду з яким передбачається підписати взимку 2020-го.

Як «супервізію» міністерка позначає «додаткову допомогу вчителям для боротьби з професійним вигоранням». Супервізор — це наставник і консультант, а не контролер.

Щодо вищої освіти — готується алгоритм для комплексної реформи фінансування та управління. У профтехосвіті — діє проект EU4Skills, у регіонах-переможцях буде створено 7 центрів професійної досконалості.

У сфері науки — оновлено склад Атестаційної колегії й проведено перше засідання, призначено виконавчого директора Нацфонду досліджень. На початку листопада буде проведено перше засідання Нацради з питань розвитку науки та технологій під головуванням очільника уряду.

І наостанок про проект Держбюджету на 2020 рік. Прагнення міністра — до другого читання вийти зі змінами щодо рівня заробітних плат для вчителів. І хоч «виконати в повному обсязі 822 постанову буде вкрай складно», «маємо підтримати ті категорії педагогів, які отримують найнижчу заробітну плату».

СЬОГОДНІ В НОМЕРІ:

2 стор. Digitalization для війська

3 стор. Україна в міжнародних організаціях

4 стор. «Якби в опері співали українською...»

«Зброя та безпека — 2019»

Проблеми координації та перспективи розвитку озброєння і військової техніки розглянуто на Міжнародній науково-практичній конференції

Виставку відвідав і Президент України Володимир ЗЕЛЕНСЬКИЙ

Щороку Міжнародна спеціалізована виставка «Зброя та безпека», яка традиційно відбувається в Міжнародному виставковому центрі на Броварському проспекті української столиці, збирає не тільки мешканців Києва, а й фахівців військової справи, підприємців, науковців, без чийх пошуків, зусиль та співпраці не було б руху вперед. Тож і цього року Міністерство освіти і науки спільно з Міністерством оборони України провели у межах виставки VII Міжнародну науково-практичну конференцію «Проблеми координації воєнно-технічної та оборонно-промислової політики в Україні. Перспективи розвитку озброєння та військової техніки».

На конференції аналізували теперішній стан забезпечення української армії та висловлювали своє бачення майбутнього військово-промислового сектору та оборони. Досвід попередніх виставок засвідчує, що такі форуми сприяють не тільки поєднанню теоретичних та практичних напрацювань, обміну досвідом, зміцненню контактів між військовими та освітянами й науковцями, а й значному поступу в науково-технічному оснащенні наших збройних сил, визначенні стратегічних напрямів розвитку озброєння та військової техніки.

За словами заступника міністра оборони Анатолія Петренка, сьогодні без нових інноваційних розробок, нових зразків озброєння та військової техніки, нових методів керування не можна й думати про

розбудову сучасної боєздатної армії, готової протистояти ворогу.

Доповідь Віталія Чернюка — керівника експертної групи з питань комунікацій та організаційно-методичного забезпечення стратегічного планування Директорату інновацій та трансферу технологій Міністерства освіти і науки стосувалася розробок подвійного використання українських вишів та наукових установ.

Міністерство освіти і науки України ще у 2017 році підписало Угоду про партнерство та співробітництво з Міністерством оборони України та Державним концерном «Укроборонпром». Результатом цієї співпраці стала спільна діяльність у сфері розвитку новітніх технологій для забезпечення оборони та безпеки країни, підготовки фахівців для підприємств оборонної промисловості, підвищення рівня підготовки фахівців з експлуатації озброєння та військової техніки.

Промовець зазначив, що за останні три роки було профінансовано 117 проєктів, розроблених у вишах та наукових установах на суму понад 90 млн. гривень. Серед кращих — Сумський державний університет, НТТУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний авіаційний університет, Інститут фізики напівпровідників імені В. Є. Лашкарьова НАН України.

Закінчення на 2 стор. ►

ОФІЦІЙНО

Базове фінансування отримують кращі

135 вишів подали в МОН документи для проходження незалежної атестації. Серед кращих буде розподілено 100 млн. гривень бюджетного фінансування.

Оцінюватиметься не університет цілком, а окремі наукові напрями — їх визначено 7. Це — суспільні науки, технічні, математичні та природничі, гуманітарні науки та мистецтво, біологія та охорона здоров'я, аграрні науки та ветеринарія, воєнні та національна безпека. Найбільше заявок на атестацію отримано за напрямом «суспільні науки» — 116.

І це підтверджує, за словами першого заступника міністра освіти і науки Юрія Полуховича, що вже багато років у нашій країні всі хочуть бути юристами та економістами.

Під час першого засідання Комісії з питань проведення державної атестації ЗВО було затверджено попередній склад експертних груп за кожним напрямом. До 10 листопада ці групи проведуть експертизу, нададуть свої висновки атестаційній комісії, яка підготує узагальнений висновок. Після цього МОН повинно затвердити результати ате-

стації та оприлюднити на своєму сайті.

Оцінку роботи вишу буде віднесено до однієї з трьох категорій: А, Б, В або виш не буде атестовано. Кошти отримають тільки ті університети, наукові напрями яких будуть віднесені до групи А.

Університети зможуть використати ці кошти на проведення досліджень і розробок в межах напрямку та на розвиток інфраструктури, оновлення й модернізацію матеріально-технічної бази.

Цього року атестацію проходять виші, підпорядковані МОН. Наступного — проходять усі ЗВО України, незалежно від підпорядкування.

«Зброя та безпека — 2019»

▼ Закінчення. Початок на 1 стор.

Нині тривають науково-дослідні роботи у Харківському національному університеті радіоелектроніки, у КПІ імені Ігоря Сікорського, НТУ «Харківський політехнічний інститут», інших університетах та наукових установах.

Нинішнього року було розроблено та підтримано урядом Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, яка спрямована на розв'язання проблем, що гальмують інноваційний розвиток країни. Серед основних напрямів — створення якісного законодавчого поля та нормативного підґрунтя для регулювання інноваційної діяльності, трансферу технологій, підтримки стартапів та налагодження комунікацій між усіма учасниками інноваційного процесу, розвиток інноваційної інфраструктури.

Однак для успішної реалізації поставлених завдань необхідно здійснити низку заходів. Крім покращення загального середовища для ведення бізнесу та зниження податкового навантаження, збільшити фінансування досліджень за напрямками, в яких Україна має потужні наукові школи і які відповідають світовим тенденціям розвитку науки, стимулювати перехід фундаментальних досліджень у тематики прикладних досліджень та науково-технічних розробок, що фінансуються яких залучати бізнес. Переглянути пріоритетні напрями інноваційної діяльності відповідно до визначених у програмі Горизонт 2020 та Рамковій Програмі ЄС на 2021—2027 роки. Пролу-

нала також ідея щодо запровадження інноваційного ваучера, що дає право його власникові отримати підтримку в реалізації інноваційного проекту для оплати лабораторних дослідів, маркетингових досліджень, економічних розрахунків, консультацій патентного повіреного, навчання персоналу тощо.

Темі створення ракетно-космічного щита України як запобіжного засобу від можливої агресії було присвячено доповідь першого віцепрезидента НАН України академіка **Володимира Горбуліна**. Однією з головних причин недостатньо високого технічного рівня сучасного озброєння ЗСУ науковець назвав все ще значну залежність від радянської спадщини, адже більша частина озброєння — ще з тих часів. До того ж, Україна втратила біля трьох десятків оборонних підприємств внаслідок анексії Криму та фактичної окупації частини Донецької та Луганської областей. Ще однією причиною є донедавна низький рівень фінансування військових потреб.

Що в даній ситуації робити? На думку Володимира Горбуліна, рішення полягає в розвитку реактивного ракетного озброєння. Завдяки цьому ми зможемо захиститися від ворога, сильнішого за нас, і дати симетричну відповідь у разі агресії.

Сучасний світ характеризується виникненням нових загроз, зазначив промовець. Росія скасувала договір про ракети середньої і малої дальності, таким чином ми можемо констатувати про фактичний старт нового етапу гонки озброєнь. Для України в такій ситуації надважливо створення ракетно-космічно-

го щита. Для цього потрібно цілеспрямовано займатися новими розробками. Необхідні ремонт та модернізація існуючих систем. Важливим завданням є також створення засобів космічної розвідки.

Конче потребують модернізації зенітно-ракетні комплекси, продовжив академік, які в Україні ще з 80-х років, а також оперативно-тактичні ракетні комплекси. Він зазначив, що між ДКБ «Південне» та Національною академією наук укладено угоду про співпрацю. Чимало наукових інститутів Академії плідно співпрацюють зі славнозвісним КБ. Серед досягнутих результатів академік назвав створення формули твердого ракетного палива, що є дуже важливо.

Водночас результати академічних інститутів для підвищення обороноздатності країни могли б бути значно більшими, вважає Володимир Горбулін, якби в Україні, особливо в такий відповідальний час, як нині, було створено спеціальний центральний міжвідомчий орган, який би опікувався підвищенням технічного рівня обороноздатності країни, відповідав за загальну стратегію та здійснював би загальну координацію дій.

Основні аспекти військово-технічної та військово-промислової політики на сучасному етапі висвітлив у своєму виступі заступник секретаря РНБО України генерал-майор **Сергій Кривонос**. На його думку, однією з проблем є «недостатнє бюджетне фінансування програми», яке подекуди складає третину від необхідного. Отже потрібно залучати іноземні інвестиції в державний оборонно-промисловий комплекс, потрібна прива-

Презентує НАУ. Фото Тетяни КАРЛАШ

тизація оборонних підприємств, перетворення їх в акціонерні товариства, зберігаючи контроль держави за ними.

Ідею створення єдиного органу координації дій (агенція, державна комісія) при президенті або при уряді підтримав у своєму виступі й президент УСПП **Анатолій Кінах**. Одна з ключових наших проблем — відсутність стратегії модернізації та стратегії розвитку, зазначив він. Немає чіткого розуміння різниці між стратегією, концепцією і програмою. Також потрібно створення нормативно-законодавчої бази для приватизації ОПК. 60—70% продукції таких підприємств має бути продукцією цивільного призначення (як в розвинених країнах). Це буде сприяти розвитку підприємств та створювати стимул для реінвестування.

Створити технічний кластер у вигляді державного агентства, яке буде формувати завдання для державно-приватних консорціумів — роботизовані системи для ВМС і наземних сил, запропонував директор Центру досліджень армії, конверсії та розброєння **Валентин Бадрак**.

В обговоренні проблем підвищення обороноздатності України взяли участь також заступник директора департаменту військово-технічної політики, розвитку озброєння та військової техніки Міноборони полковник **Владислав Шостак**, начальник Центрального НДІ озброєння та військової техніки ЗСУ генерал-майор **Ігор Чепков**, заступник директора з наукової роботи НЦ «Мала академія наук України» **Олександр Стрижак**, начальник управління Державного концерну «Укроборонпром» **Микола Горін**, директор Громадської спілки «Ліга оборонних підприємств України» **Олег Брюшковський**, проректор з наукової роботи НТТУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» **Віталій Пасічник**, проректор з наукової роботи Національного авіаційного університету **Володимир Харченко** та інші.

Усі промовці зійшлися на тому, що такі конференції розширюють горизонти бачення проблем і пришвидшують їх розв'язання.

Тетяна КАРЛАШ,
Лариса ОСТРОЛУЦЬКА

НА ЧАСІ

Digitalization для війська

Найбільший прогрес у науковому світі сьогодні спостерігається в галузі інформаційних технологій, які охоплюють все більший спектр людської діяльності. Враховуючи той факт, що перша мережа передачі даних «Інтранет» була створена у військових цілях, не дивно, що сучасні зразки озброєння і техніки все частіше комп'ютеризовані. Свідченням того є велика кількість експонатів, які були представлені на щорічній XVI спеціалізованій виставці «Зброя та безпека — 2019».

Чи потрібні військовим комп'ютери? Так! Але ні для кого не секрет, що нинішня українська армія попри величезний прогрес у розвитку, який було здійснено в останні роки, все ще залишається однією з найменш розвинених у забезпеченні комп'ютерною технікою.

Західні країни, які мають великий досвід використання комп'ютерного обладнання, давно зрозуміли, що для військового воно має бути в рази живучішим, аніж те, що використовують цивільні. Адже бійці працюють в екстремальних умовах. Тож і hardware (комп'ютерне обладнання) має бути надійним: витримувати високі і низькі температури, вібраційні навантаження, високу вологість та інше.

Різні компанії-виробники нині пропонують свої технічні рішення. Часто можна зустріти звичайні комп'ютерні девайси, ноутбуки та планшети, обладнані протиударними чохлами чи заглушками на портах USB, що зазвичай ламаються за складних умов експлуатації.

Тому відвідувачі виставки із зацікавленістю зупинялися біля стенда німецької компанії «Рода-комп'ютер». (Представники компанії занурили у воду один зі своїх лептопів, який пропрацював так три дні поспіль). Техніка цього виробника успішно використовується Збройними силами ФРН та інших країн НАТО. З недавніх пір їхнє обладнання використовує і Державне конструкторське бюро «Південне» ім. М.К. Янгеля для систем наведення оперативно-тактичного ракетного комплексу «Грім-2». Цей ОТРК також був тут представлений на експозиції.

— Щоб бійці могли результативно використовувати комп'ютерну техніку, потрібно мати відповідне програмне забезпечення, якого в Україні практично немає. Тож до питання переоснащення армії потрібно підходити комплексно, — зазначає представник компанії «Рода» Ігор Скригун.

Це розуміють і українські науковці. На VII Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми координації військово-технічної та оборонно-промислової політики в Україні. Перспективи розвитку озброєння та військової техніки», що відбулася в межах виставки «Зброя та безпека — 2019», неодноразово зазначалось, що необхідно кардинально змінити стратегічні програми у військово-технічній та оборонно-промисловій сферах. Пріоритет, у першу чергу, повинен бути відданий цифровим технологіям, завдяки яким військові зможуть накопичувати та аналізувати дані про противника. У цій важливій справі військовослужбовці сподіваються на підтримку інститутів Національної академії наук України та університетської науки.

Водночас до того як опрацювати інформацію на комп'ютері, її потрібно зібрати. З появою у війську розвідувальних безпілотних літальних апаратів (БПЛА) вдалось не тільки якісніше збирати дані про противника, а й вберегти життя сотень бійців. Попит на таку техніку в Україні останні п'ять років досить високий. Цього року на «Зброя та безпека» було представлено чимало БПЛА.

Тут можна було оглянути і все-світньовідомі, багатотонні і зовсім маленькі, кишенькові дрони.

Переважає більшість виробників вітчизняних виробів — приватні компанії. Вони не тільки виготовляють літаючі апарати, а й створюють програмне забезпечення. Приміром, українська компанія «DeViRo» представила уже четверту модифікацію безпілота «Лелека-100», який має унікальну систему протидії радіоперешкодам. Розробники хизуються тим, що досі ніякій станції радіоелектронної боротьби (РЕБ) не вдалося захопити новий безпілотний апарат.

Наукові дослідження в НТТУ «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського» також привели до створення безпілотного авіаційного комплексу для моніторингу навколишнього середовища. Їхній проект БпАК МП-1 Spectator отримав фінансову підтримку, і вже у 2015 році почалося промислове виробництво апаратів на ПАТ «Меридіан ім. С.П. Корольова». Замовниками стали Міністерство оборони та Державна прикордонна служба України, які прийняли ці безпілотні авіаційні комплекси на озброєння. Нині безпілотники використовують для повітряного моніторингу державного кордону та зони ООС.

Зовсім інша, але не менш дієва комп'ютерна система ко-

ординації для медиків неодноразово довела свою ефективність в боях на Донбасі. Підприємство «Українська бронетехніка» окрім автомобілів для евакуації поранених, вперше представило її на щорічній виставці.

За словами представників компанії, це програмне забезпечення, яке інстальюється на планшетах. Цим девайсом зі встановленою на нього програмою має бути оснащений кожен автомобіль медевакуації та медичний заклад, що діє в зоні Операції об'єднаних сил. Завдяки єдиній системі передачі даних водії зможуть максимально швидко прокласти оптимальний маршрут до найближчої лікарні, а лікарі задалегідь отримуватимуть відомості про стан пораненого та точний час його прибуття.

Усе це вже кілька років поспіль допомагає медикам та рятівникам доцільно використовувати свої сили та засоби. Але, на жаль, не всі автомобілі та медичні заклади оснащені такою технікою.

Співпраця наукових інституцій та оборони, проведення таких виставок неодмінно має привести до активізації розробок та впровадження цифрових технологій в оборонну сферу.

Старший лейтенант
Роман ІВАНЮК
для «Світу»

ПРЕЗИДІЯ НАН УКРАЇНИ РОЗГЛЯНУЛА

Прогресивні технології та історичний дискурс

Чергове засідання Президії НАН України відбулося під головуванням першого віцепрезидента Національної академії наук України академіка Антона Наумовця.

На тему «Прогресивні технології спікання матеріалів у електромагнітних полях» виступив заступник директора Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича член-кореспондент НАН України Андрій Рагуля.

Він розповів про результати наукових досліджень процесів спікання в електромагнітному полі та розробок зі створення ефективних методів для виготовлення керамічних і металокерамічних матеріалів та виробів складної форми як для цивільної, так і для військової техніки.

Актуальність досліджень обумовлена стрімким розвитком світового тренду — розробленням нових порошкових технологій спікання в електромагнітних полях, які є більш економічними і швидкісними порівняно з методами гарячого пресування та вільного спікання.

В Україні у співпраці із закордонними фахівцями, впродовж 20 років проводились фундаментальні дослідження з цієї тематики. В Інституті проблем матеріалознавства ім. І.М.Францевича з використанням методу електроспікання отримано щільні тугоплавкі матеріали і композити, оптично прозорі вікна для ракет системи протиповітряної оборони, наноструктурні керамічні матеріали для різального інструменту.

Такі дослідження відкрили перспективу створення в Україні дослідно-промислового і серій-

ного виробництва керамічних та металокерамічних виробів складної форми найпрогресивнішими методами спікання в електромагнітних полях. Завдяки цьому з'явилася можливість створення високопродуктивних автоматичних технологічних систем, а також розв'язано проблему імпортозаміщення комплектуючих.

В обговоренні доповіді виступили завідувач відділу Інституту надтвердих матеріалів ім.В.М.Бакуля член-кореспондент НАН України Тетяна Пріхна, завідувач відділу Інституту проблем матеріалознавства ім.І.М.Францевича член-кореспондент НАН України Михайло Штерн, завідувач відділу Казенного підприємства спеціального приладобудування «Арсенал» кандидат технічних наук Валерій Соболев та заступник директора Інституту електроварування ім.Є.О.Патона НАН України академік Леонід Лобанов.

Було висловлено думку, що необхідно розвивати співпрацю з вітчизняними високотехнологічними підприємствами, зокрема з такими як «Арсенал», НАЕК «Енергоатом», «Івченко-Прогрес», КБ «Південне», Луцький підшипниковий завод. Це дасть змогу залучити додаткові кошти на нові розробки та закупівлю сучасного дослідно-промислового обладнання.

* * *

На тему «Початок Другої світової війни та Україна в сучасному науковому дискурсі» виступив завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України доктор історичних наук Олександр Лисенко.

В обговоренні доповіді взяли участь декан історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук Іван Патриляк, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін історичного факультету Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, доктор історичних наук Олександр Потилчак, директор Інституту біохімії ім. О.В.Палладіна академік Сергій Комісаренко, директор Інституту історії України академік Валерій Смолий, голова Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки академік А.Г.Білоус, директор Інституту літератури ім.Т.Г.Шевченка академік М.Г.Жулинський, академік-секретар Відділення фізики і астрономії В.М.Локтев, перший віцепрезидент НАН України академік В.П.Горбулін.

Зазначалося, що установи Академії за роки незалежності провели велику роботу щодо критичного переосмислення радянської історіографічної спадщини, формування повноцінної джерельної бази досліджень, що дозволило чітко окреслити її самодостатній характер, розкрити потужний державотворчий потенціал українського народу.

Водночас необхідно більш ретельно опрацьовувати питання, що стосуються як жертв народу України, так і його внеску в перемогу над нацизмом і фашизмом, активізувати співпрацю із зарубіжними колегами, які фахово досліджують цю проблематику.

За інформацією секретаріату Президії НАН України

ВИДАННЯ

Україна в міжнародних організаціях

Міжнародні організації та їх діяльність залишаються одними із найменш досліджених суб'єктів світової політики у вітчизняній науці. У зв'язку з цим, важливого значення набувають наукові дослідження, присвячені аналізу теоретико-методологічних і політико-правових засад співробітництва України з глобальними та регіональними організаціями. Саме тому значною подією в освітньо-науковому університетському житті нашої країни стало опублікування у видавництві Львівського національного університету імені Івана Франка ґрунтового за якісними науковими параметрами підручника «Україна в міжнародних організаціях», підготовленого авторитетним фахівцем у царині міжнародних відносин, доцентом славнозвісного університету Олександром Кучиком. Цей підручник затверджений рішенням Атестаційної колегії МОН України як базовий для студентів-бакалаврів, які навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Він став логічним продовженням і доповненням низки навчальних посібників, які вийшли у світ за безпосередньої участі О. Кучика та його наукової редакції і вистримали декілька видань.

Автор здійснив одне із перших ґрунтовних досліджень, присвячених співробітництву України з міжнародними організаціями. Характерною рисою цієї книги є те, що вона має чітку, логічну структуру, яка забезпечила теоретичний рівень осмислення та послідовного, системного викладення важливого інформаційно-аналітичного матеріалу. Структурними компонентами підручника є, зокрема, передмова, список аббревіатур і скорочень, 9 розділів з відповідними параграфами, зразки тестових завдань для самоконтролю, а також додатки (наприклад, програма й методичні рекомендації до навчального курсу «Україна в міжнародних організаціях»). До наукових здобутків підручника доречно, на нашу думку, віднести розробку О. Кучиком понятійно-термінологічного апарату цього сегменту проблеми. Адже термінологічні поняття — це наукова мова відображення системи понять певної галузі знань, в даному випадку міжнародних відносин. Враховуючи складність у визначенні універсального поняття міжнародної організації, критеріальних чинників та параметрів міжнародних інституцій, О.Кучик запропонував певною мірою модифікований варіант цієї наукової категорії. На його думку, міжнародна організація — це стабільний інститут багатосторонніх міжнародних відносин, заснований щонайменше трьома учасниками, які досягають спільних цілей завдяки створенню постійних органів та діють у межах визначених норм і принципів (с. 13). Автор, зокрема, наголошує на тому, що основним підґрунтям для створення міжнародної організації є про-

цеси глобалізації та регіоналізації, що еволюціонують у розвинену систему співпраці країн, як у всьому світі, так і окремо визначеному регіоні. Важко не погодитись з думкою автора про те, що нова епоха «постбіполярної системи» породжує нові загрози для міжнародного співробітництва і лише ефективна боротьба із застосуванням позитивного досвіду міжнародних організацій може дати плідні результати.

У виданні висвітлено основні етапи розвитку міжнародних організацій, їх класифікацію, типологію та функції. Аргументовано розкрито зміст, форми, напрямки, проблеми та перспективи співробітництва України з іншими державами в рамках міжнародних міждержавних організацій.

Значну увагу приділено діяльності України в міжнародних організаціях, серед яких чільне місце посідають організації системи ООН. Важливе місце у книзі займає також висвітлення питань, пов'язаних із співробітництвом України з такими міжнародними регіональними організаціями як ОЧЕС, ГУАМ, ОБСЄ, РЄ та іншими. Окрему увагу зосереджено на діяльності галузевих організацій, членом яких є Україна. У підручнику також розкрито механізми діяльності та співробітництва України з організаціями безпекового характеру, насамперед неурядовими інституціями у сфері захисту прав людини.

У цілому, позитивно оцінюючи смислове, змістовне, інформаційне наповнення підручника, ретельність у дослідженні міжнародно-політичних проблем, варто, все ж звернути увагу й на питання, які б мали стати об'єктом більш предметного, прискіпливого вивчення. Вони, зокрема, пов'язані з необхідністю більш ґрунтового аналізу завдань і механізмів формування нових інституційних структур в системі ООН, розкриття їх значення у міжнародній співпраці держав, осмислення й узагальнення нових тенденцій у міжнародно-правовому регулюванні діяльності міждержавних організацій. Проте, незважаючи на окремі смислові та стилістичні недоліки, технічні огріхи, рецензований підручник беззаперечно має наукову цінність і є вагомим внеском у вивчення актуальних, дискусійних, не достатньо досліджених проблем сучасних міжнародно-політичних процесів. На наше переконання, ця книга стане в нагоді студентам, аспірантам, викладачам, науковцям, представникам органів законодавчої та виконавчої влади, а також дипломатичних установ.

*Анатолій ПАВКО,
доктор історичних наук,
професор, лауреат премії
ім. М. С. Грушевського
НАН України,
заслужений працівник
культури України,
відмінник освіти України*

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

«Насіння для майбутнього»

10 студентів із 9 вишів України виграли конкурс «Насіння для майбутнього» від Huawei і поїхали до Китаю.

Четвертий рік поспіль Huawei реалізує в Україні проект «Насіння для майбутнього», спрямований на розвиток студентів ВНЗ за напрямом ІКТ. Цьогоріч компанія відібрала 10 українських студентів, котрі 19 жовтня вирушили до Китаю на два тижні для ознайомлення з провідними технологічними рішеннями у сфері телекомунікацій і культурою КНР.

Серед переможців конкурсу — Анна Романова (Національний авіаційний університет), Ярослав Гомзяк (Державний університет телекомунікацій), Олександр Ананьєв (НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»), Андрій Майдан (Одеський національний політехнічний університет), Катерина Скрипка (НТУ «Дніпровська політехніка»), Ярослав Лисак та Артем Томіло (КНУ імені Тараса Шевченка), Ярослав Бойко (Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова), Ірина Кузьменко (Донецький національний технічний університет) та Марія Слабковська (Київський національний університет архітектури та будівництва).

«Huawei активно розвиває та впроваджує новітні технології, що трансформують наше життя.

Переможців конкурсу виїжджають до Китаю

Ми дуже раді, що ці знання допомагають у підготовці висококваліфікованих спеціалістів та впровадженню в Україні високотехнологічних та інтелектуальних рішень», — сказав Ма Ці, директор Huawei Ukraine.

Конкурсний відбір за програмою «Насіння для майбутнього» відбувався серед усіх українських вишів за підтримки Міністерства освіти і науки України. У конкурсі взяли участь 25 студентів за фахом телекомунікацій та комп'ютерних наук. Вони повинні були виявити свої знання в питаннях побудови та принципів роботи мобільних мереж, мати

високі досягнення у навчанні, громадському житті та науковій роботі, володіти англійською.

Напередодні відльоту до Китаю, переможці нинішнього року програми «Насіння для майбутнього» провели презентацію своїх наукових розробок у центральній офісній компанії, продемонструвавши глибокі знання у вибраній тематиці.

Глобальний соціальний проект Seeds for the Future від Huawei створено 2008 року. У ньому взяли участь понад 300 000 студентів із 350 вищих навчальних закладів світу. В Україні його вперше було проведено 2016 року.

АКТУАЛЬНО

«Якби в опері співали українською...»

(післямова до львівської оперної прем'єри в перекладі Миколи Лукаша)

Напередодні Покрови 12 жовтня у Львові у мистецькому просторі LEM (старовинне трамвайне депо) було поставлено драматичну оперу Гаєтано Доніцетті «Лючія ді Ламмермур». Унікальності події надало те, що виконували оперу не італійською, як тепер заведено, а в українському перекладі Миколи Лукаша. Відтак колишнє депо виявилось переповнене: на подію зареєструвалися понад тисяча (!) відвідувачів. І гарячі оплески публіки стали заслуженою винагородою для артистів, музикантів, усіх, хто був причетний до небуденного мистецького свята.

Геніальний Микола Лукаш, якому цього року виповнилося б сто, лишив нам не тільки віртуозні, неймовірно цікаві переклади «Фауста», «Декамерона», «Дон Кіхота», ліричних шедеврів Шіллера, Лорки й Аполлінера. У його творчому житті помітне місце посідала й співпраця з Київською оперою, де всі без винятку вистави тоді ще йшли українською. До цієї співпраці перекладача залучила молода ще тоді режисерка Ірина Молостова. Так спершу з'явився переклад лібрето опери «Приборкання непокірної» російського композитора Віссаріона Шебаліна. Цікаво, що це лібрето написав за відомою комедією Шекспіра український музикознавець і філолог Абрам Гозенпуд, який у Київському інституті народної освіти (так тоді називали університет) був студентом Миколи Зерова. Прем'єра опери відбулася в сезоні 1958/59 років, у чільних партіях виблискували молоді ще Дмитро Гнатюк і Клавдія Радченко.

Утім, по-справжньому знаковою стала наступна «оперна» робота Миколи Лукаша. Йдеться про переклад лібрето чи не найзнаменитішої опери італійського «бельканто» — «Лючія ді Ламмермур» Доніцетті. Текст Сальваторе Каммарано, написаний за романом Вальтера Скотта, містить увесь набір класичних оперних ситуацій — благородство, підступність і фатальне кохання, яке приводить головних героїв до загибелі. Український перекладач спромігся зробити з нього перлину романтичної поезії — і немало мірою завдяки цьому перекладу опера протрималася в репертуарі рекордно довго. Її було поставлено в сезоні 1962/63 років, а зійшла зі сцени вона вслід за геніальною виконавицею чільної партії Євгенією Мірошніченко лише в другій половині 1990-х.

У декого з тих, хто звук був до суконної української мови тодішніх газетних передовиць і до «суржику» простуватого Тарাপуньки, українська мова такого стилістичного і лексичного багатства й блиску викликала побоювання, і навіть острах. Невдовзі по прем'єрі, на початку 1965 року,

інший великий український перекладач Григорій Кочур писав своєму другові Миколі Лукашу про такі настрої й висловлювання в середовищі київських музикантів: мовляв, «шахраї-перекладачі вписують туди непонятні для народа и чуждые украинскому языку слова, напр. звитяга, вівати». Але завдяки наполегливості Ірини Молостової переклад вдалося зберегти. Ішов він навіть у 1970-ті, коли на ім'я й тексти самого виключеного зі Спілки письменників і поставленого поза офіційним життям перекладача було накладено заборону. Щоправда, ішов анонімно — в афіші імені Лукаша не зазначали.

З наступним оперним перекладом Миколи Лукаша, лібрето Моцартового «Дон Жуана», все вишло ще драматичніше. Наприкінці березня 1966 року він писав Григорію Кочуру: «перекажи якось Молостовій, «нехай вона мене не жде, нехай за (тобто до) іншого іде». Та якби й мав я час, то не хочу мати справи з нашими оперними корифеями». А в 1970-ті для опального перекладача, який просив дозволити йому відсидіти решту тюремного терміну замість ув'язненого Івана Дзюби, робота на замовлення театру взагалі робиться неможливою.

І все ж наполегливість Ірини Молостової перемогла. У 1980-му, щойно заборону на публікації перекладів Лукаша було знято (хоч на задування його імені в критичних статтях ця заборона протриває ще 5 років!), режисерка домагається його офіційної контрактації на переклад. І постійними нагадуваннями змушує вже тяжко хворого перекладача таки завершити роботу. Хоча почути цього іскрометного тексту зі сцени Микола Лукаш не встиг: прем'єра відбулася в сезоні 1988/89 років, уже по його смерті.

А далі сталося те, що сталося. Українським оперним діячам доби незалежності в їхній гонитві за контрактами на гастролі європейською «глибиною» українська мова збрилася не потрібна. «Дон Жуан» (повновлений за наполяганням Ірини Молостової наприкінці 1998 року українською, хоч тоді вже в перекладі нічого не ставили) тихо зник зі сцени після передчасної смерті великої режисерки. «Лючію» перевчили італійською — але ця вистава вже не користувалася успіхом. І сьогодні тільки старі записи дають уявлення про красу звучання перекладів Миколи Лукаша в класичних операх. Найбільшому сьогодні нашому культурологу Іванові Дзюбі лишилися тільки скрушно констатувати: «Величезний культурний здобуток — створення (вперше в історії) українських текстів європейських опер, — в який вклали свою натхненну працю Максим Рильський,

Григорій Кочур, Микола Лукаш та інші майстри слова і який мав служити піднесенню престижу української мови, довести її «артистизм», елітарність, здатність висловлювати будь-які нюанси емоцій та думки, — сьогодні виявився непотрібним...»

Коли до століття Миколи Лукаша у середовищі львівських інтелектуалів з'явилася ініціатива повернути бодай один його найсвітліший оперний переклад на сцену, жоден державний оперний театр цим не зацікавився. Однак завдяки наполегливості організаторів на чолі з Тетяною Савчин та підтримці Українського культурного фонду прем'єра таки відбулася. У ній взяла участь молода команда київських вокалістів, добрана режисеркою Юлією Журавковою, і симфонічний оркестр Львівської філармонії під батуту Маргарити Гринивецької.

Для необізнаних сюжет опери можна переказати у кількох реченнях: Лючія з Ештонів та Едгар Равенсвуд покохали одне одного, попри давню ворожнечу їхніх родів. Але Генрі Ештону з політичних причин потрібен шлюб сестри із впливовим лордом Артуром Бекло, — і він домагається цього шлюбу, використовуючи найбрудніші підступи (в цьому його помічником стає начальник замкової варті Норман). Ошукана Лючія ставить підпис під потрібним Генрі її шлюбним контрактом з Артуром — і тут просто на свято з'являється Едгар, про якого Лючії було сказано, наче він її забув. Вражений юнак проклинає зрадливу наречену. Та божеволіє і в потьмаренні розуму вбиває чоловіка. Довідавшись, що божевільна Лючія померла, Едгар накладає на себе руки.

Ольга Дядів прекрасно впоралася з вокальними складнощами партії Лючії. Від співачки тут часто чекають насамперед віртуозного змагання голосу з флейтою в знаменитій сцені божевілья — і молода вокалістка виправдала очікування, продемонструвавши прекрасний набір колоратур. Але поза тим вона створила цілісний драматичний образ і виявила переконливі сценічні дані. Майже те ж саме можна написати і про Едгара — Сергія Андрощука. Його красивий тенор корився співакові в усьому регістрі, аж до найвищих нот, підкреслюючи де ніжність, а де відчай та зневіру, а сценічна гра була продумана й чітка. Хочеться вірити, що обох виконавців ще чекає велике майбутнє на найкращих сценах.

Третій головний персонаж опери — лорд Генрі Ештон — мав у виконанні Степана Возняка багато облич. Він з'явився на сцені відразу ж у не передбаченому композитором та лібретистом німому епізоді любовного поба-

Незабутня Євгенія МІРОШНИЧЕНКО в опері «Лючія ді Ламмермур»

чення з Алісою; потім у вступній сцені в лісі красивим і міцним баритоном темпераментно виголосив погрози й прокляття на адресу сестри, що ламає його політичні плани. Але під час знаменитого дуету з Лючією в другій дії він уже не так погрожував, як принижено благав сестру про порятunek, сидючи в інвалідному візку, який мав підкреслити його фізичну неміч. Що, однак, не завадило йому вже в наступній сцені підвестися на ноги і стати з Едгаром на двобій на мечах.

Вихователь і духівник Лючії Раймондо в більшості постановок опери є постаттю другого плану. Однак у баса Романа Смоляра він стає фактично ще однією головною постаттю (цюмо сприяє й те, що Юлія Журавкова відновила психологічно важливу сцену Лючії й Раймондо, яку в багатьох сучасних постановках випускають). Раймондо буквально розривається між любов'ю та співчуттям до Лючії — і обов'язком щодо роду Ештонів, і його арія про майбутню відплату в небесах за земну жертву стала одним з центральних моментів вистави. Врешті, саме він, за версією постановки, завдає приреченій Лючії рятівного soup de grace — удару милосердя.

Ще одною ключовою постаттю Юлія Журавкова спробувала зробити підступного Нормана — роль якого виразно виконав своїм характерним тенором Олег Тонкошкура. Навіть візуально цього персонажа було загримовано під такого-соби Мефістофеля.

Нарешті, індивідуальністю були наділені й Артур (тенор Олександр Молодик) і Аліса (меццо-сопрано Ірина Ушаньова-Рудько). На відміну від пам'ятної київської постановки понад піввікової давнини, Артур вийшов повнокровним і, скоріше, привабливим.

Постановникам і виконавцям вдалося надзвичайно багато — і з музичного, і зі сценічного погляду; а те, чого поки не вдалося, можна буде надолжити в наступних виставах. Якщо вони будуть.

І тут ми підходимо до найсумнішого. Український культурний фонд підтримував тільки цей один показ. Який без сумніву став для Львова (і не тільки для Львова) найяскравішою оперною подією останніх років. Про

це свідчить не лише небувалий інтерес медіа, аншлаг і тривалі оплески. Про це свідчить і фраза одного зі слухачів студентського віку, яку я почув, вже йдучи до виходу: «якби в опері співали українською, я до неї ходив би».

Насправді сьогодні в Львівській, Київській, Харківській, Одеській та Дніпровській операх майже все співають мовами оригіналів — навіть комічні опери, де ніяке світлове табло ситуації не рятує. Музиканти зі статусом (попри приклади успішного використання перекладів у постановках найвідоміших театрів на Заході, і природу опери як музичної драми) здебільшого вважають, що так і треба. А публіка мстить ногами. З колись демократичного жанру опера стає вузько елітистським. Для більшості сьогоднішніх молодих людей імена Россіні, Доніцетті, Верді та Вагнера вже не промовляють нічого, чи майже нічого.

Постановка «Лючія ді Ламмермур» у Львові стала не лише даниною пам'яті великого Миколи Лукаша. Вона ще й показала той напрям, ідучи яким, наші оперні театри можуть повернути собі колишню популярність. Для цього просто потрібно пам'ятати, що, окрім вокалістів (яким справді зручно вивчити один текст, і потім повторювати його все життя в усіх можливих кутках планети), є ще й публіка. А публіці потрібно розуміти, що діється на сцені — і то не лише в загальних рисах, а на рівні кожного епізоду. Бо інакше можна отримати насолоду від горішнього «ля» — але ніколи не відчувти того, що в естетиці називають катарсисом.

Не говорю вже про те, що наші великі оперні переклади є ще й важливими пам'ятками національної культури. На щастя, зусиллями ентузіастів за мінімальної підтримки держави вдалося актуалізувати один з цих перекладів — «Лючію ді Ламмермур» Миколи Лукаша. Але чи буде, скажімо, так само актуалізовано бодай один з майже двадцяти оперних перекладів Максима Рильського (якому наступного року виповниться 125)? Питання наразі залишається відкритим.

Максим СТРІХА,
професор фізики, перекладач,
театрал зі стажем

Голова Наглядової ради —

академік НАН України Борис ПАТОН

Індекс газети «Світ» — 40744

Реєстраційне свідоцтво

КВ №23725-13565ПР від 6 лютого 2019 р.

світ

Адреса редакції:

01601, МСП, Київ-601, бульв. Т. Шевченка, 16.

Телефон/ факс 287-82-47

E-mail: svit@mon.gov.ua www1.nas.gov.ua/svit

Відповідальність за достовірність інформації та

реклами несуть автори та рекламодавці

Редакція не завжди поділяє позицію авторів

публікацій

Зам. 20

Газету віддруковано у ПП «Фірма «Гранмна»